

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2010)

5ο Συνέδριο Διδακτική της Πληροφορικής

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Διείσδυση, αποδοχή και προβληματισμοί

Θ. Μπράτιτσης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπράτιτσης Θ. (2023). Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Διείσδυση, αποδοχή και προβληματισμοί. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 336–341. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/5160>

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Διείσδυση, αποδοχή και προβληματισμοί

Θ. Μπράτιτσης

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
bratitsis@uowm.gr

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας εν εξελίξει έρευνας, που αποσκοπεί στην αποτύπωση του βαθμού διείσδυσης των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, εστιάζοντας κυρίως στο Νηπιαγωγείο και τις πρώτες τρεις τάξεις του Δημοτικού σχολείου. Στόχος είναι η αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης, αναφορικά με την ύπαρξη λογισμικών στα σχολεία, κυρίως της περιφέρειας, αλλά και την αξιοποίησή τους από τους εκπαιδευτικούς. Μέσα από μια αρχική, ποιοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δύο νομούς της χώρας, διατυπώνεται μια σειρά από ανοιχτά ερωτήματα που αφορούν στα εμπόδια που παρουσιάζονται κατά την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην ελληνική σχολική πραγματικότητα, τα οποία αποτελούν τον οδηγό για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος, σε δεύτερο επίπεδο. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τον αναδυόμενο προβληματισμό και να παρουσιάσει τους στόχους της εν εξελίξει έρευνας, συμβάλλοντας παράλληλα στο σχετικό διάλογο, στα πλαίσια της ακαδημαϊκής και εκπαιδευτικής κοινότητας της Ελλάδας.

Λέξεις κλειδιά: ΤΠΕ, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Abstract

The current paper is a part of an ongoing research, aiming at recording the degree of integration of ICTs in Elementary education, focusing mainly in Preschool education and the first three grades of Primary Education. The core aim is to depict the current status, in regard to the availability of (educational) software in the schools, mainly the ones located in non urban districts, as well as their utilization by the teachers. After an initial, qualitative study which took place in two different prefectures of Greece, a series of open ended questions related to the obstacles, appearing while trying to integrate ICTs in Greek educational settings, is formulated, thus leading the ongoing research of the issue on a secondary level. The aim of this paper is to illustrate the resurgent rationale and to present the targets of the ongoing research, additionally contributing to the related dialog which takes place among the academic and educational community in Greece.

Keywords: ICT, Primary education

1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του γραφείου για την Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ), “Στο σχολείο της ΚτΠ, στόχος είναι να μπορούν οι μαθητές να αξιοποιούν την τεχνολογία για να πειραματιστούν, να διερευνήσουν συγκεκριμένες μαθησιακές δυσκολίες, να καταλάβουν πολύπλευρα βασικές έννοιες όλων των μαθημάτων, για να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να καλλιεργήσουν τη συνεργασία μεταξύ τους. Η επίτευξη του στόχου αυτού, προϋποθέτει, πέρα από τη δημιουργία υπολογιστικής και δικτυακής υποδομής στα σχολεία, την ύπαρξη κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού και ψηφιακού περιεχομένου, τέτοιου ώστε να είναι άμεσα αξιοποιήσιμο ως εργαλείο καθημερινής χρήσης για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την επικοινωνία.” (ΚτΠ, 2009). Κομβικό στοιχείο λοιπόν είναι η ύπαρξη εκπαιδευτικών λογισμικών, τα οποία αναπτύσσονται με βάση σύγχρονες παιδαγωγικές αρχές, όπως η διερευνητική μάθηση, η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και η ενίσχυση της συνεργατικής μάθησης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ίδια ιστοσελίδα, “Ζητούμενο είναι το εκπαιδευτικό λογισμικό να ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών, να δίνει δυνατότητες για παραπέρα ανάπτυξη και προσέγγιση των θεμάτων που αναφέρονται στο αναλυτικό πρόγραμμα και δυνατότητες παρέμβασης στη δομή και παρουσίαση του λογισμικού από την εκπαιδευτική κοινότητα, να εστιάζει σε απόκτηση δεξιοτήτων, να αξιοποιεί το διαδίκτυο και τις δυνατότητες των Η/Υ για πολλές ταυτόχρονες αναπαραστάσεις και προσομοίωση φαινομένων κλπ” (ΚτΠ, 2009). Ακολουθώντας αυτές τις προσαγωγές, παρατηρείται έντονη δραστηριοποίηση θεσμικών φορέων, όπως το Υπουργείο Παιδείας,

Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ) και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) για τη διανομή λογισμικών στα σχολεία, τα τελευταία τρία χρόνια.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην ανάπτυξη του προβληματισμού που προκύπτει, μελετώντας την εφαρμογή του σχεδίου για ενσωμάτωση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση, εστιάζοντας στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και κυρίως στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού και το Νηπιαγωγείο. Η εργασία δομείται ως εξής: στη συνέχεια μελετάται η εξέλιξη των θεσμικών ενεργειών που αφορούν στη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Ακολούθως αναπτύσσεται η προβληματική που οδηγεί στην προτεινόμενη έρευνα, καθώς και τα πρώτα αποτελέσματα που προκύπτουν από την πρώτη, ποιοτική μελέτη. Έπειτα περιγράφεται η δομή του ερωτηματολογίου, που αποτελεί το επόμενο στάδιο της έρευνας, πριν ολοκληρωθεί η εργασία με την καταληκτική συζήτηση.

2. Εκπαιδευτικό Λογισμικό και Υλικό για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται έντονη δραστηριότητα από την εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή κοινότητα, γύρω από τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Στα πλαίσια αυτά και με διάυλο χρηματοδότησης κυρίως το ΥΠΕΠΘ, αναπτύχθηκαν αρκετοί νέοι τίτλοι εκπαιδευτικών λογισμικών ή εξελληνίστηκαν επιτυχημένοι ξένοι τίτλοι, μέσα από δράσεις όπως η ΟΔΥΣΣΕΙΑ και η Κίρκη. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών απευθύνθηκε στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ η διαδικασία διανομής τους στα σχολεία ξεκίνησε από το 2003, μέσω του ΟΕΔΒ (ΚτΠ, 2009). Λογισμικά παρήχθησαν ή αγοράστηκαν (άδειες χρήσης) για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση αργότερα, μέσα από τις Προσκλήσεις 51 και 138, Μέτρο 1.2, του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΚτΠ (έργα *Πλειάδες* και *Χρυσάλλιδες*). Τα λογισμικά αυτά είτε διανεμήθηκαν στα σχολεία το 2008 είτε αναρτήθηκαν στην Εκπαιδευτική Πύλη του ΥΠΕΠΘ, ώστε να μπορούν να τα προμηθευτούν οι εκπαιδευτικοί, χρησιμοποιώντας τους κωδικούς του σχολείου τους για το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (ΠΣΔ). Παράλληλα, αναπτύχθηκε υποστηρικτικό υλικό, κυρίως με τη μορφή πρότυπων διδασκαλιών και δραστηριοτήτων, το οποίο είναι αναρτημένο στην Εκπαιδευτική Πύλη του ΥΠΕΠΘ (ΚτΠ, 2009).

Επιπλέον, η εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή κοινότητα δραστηριοποιείται στο σχεδιασμό και την εφαρμογή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ. Αυτό είναι εμφανές από το πλήθος των σχετικών εργασιών στα εθνικής εμβέλειας συνέδρια, τα τελευταία χρόνια. Πλέον, ο εκπαιδευτικός σήμερα έχει βήμα να αναπτύξει και να παρουσιάσει τις ιδέες και τους προβληματισμούς του. Εστιάζοντας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, ένα πολύ μικρό ποσοστό των προτεινομένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αφορούν το Δημοτικό και ελάχιστες το Νηπιαγωγείο. Ειδικότερα στην Εκπαιδευτική Πύλη του ΥΠΕΠΘ, δεν υπάρχει καμία δραστηριότητα για το Νηπιαγωγείο, ενώ για το Δημοτικό υπάρχουν δραστηριότητες για ένα πολύ μικρό ποσοστό της διδακτέας ύλης.

3. Ανάπτυξη προβληματικής

Όπως προαναφέρθηκε, πλέον είναι διαθέσιμος ένας σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών λογισμικών. Ειδικότερα για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τα εγκεκριμένα από το ΥΠΕΠΘ και το ΠΙ λογισμικά είναι 44 (15 για το Νηπιαγωγείο και 29 για το Δημοτικό), τα οποία καλύπτουν μεγάλο μέρος της διδακτέας ύλης. Αυτά είτε έχουν διανεμηθεί στα σχολεία, είτε είναι διαθέσιμα μέσω της Εκπαιδευτικής Πύλης του ΥΠΕΠΘ. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Παρατηρητήριο για την ΚτΠ το Σεπτέμβριο του 2009, το σύνολο των σχολείων της χώρας διαθέτει υπολογιστές, οι οποίοι είναι συνδεδεμένοι στο ΠΣΔ. Από την τελευταία μέτρηση (σύνδεση στο ΠΣΔ) εξαιρούνται τα νηπιαγωγεία, τα οποία είναι διασυνδεδεμένα σε ποσοστό 77,6%, με μόνο το 6% αυτών να έχει ευρυζωνική σύνδεση (Π-ΚτΠ, 2009). Αξιοσημείωτη είναι η επισήμανση της ίδιας έρευνας, ότι η αναλογία μαθητών ανά υπολογιστή είναι καλύτερη στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές της χώρας. Τέλος, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί διαθέτουν κωδικό πρόσβασης στις υπηρεσίες του ΠΣΔ, με ιδιαίτερος ενθαρρυντικά στατιστικά χρήσης (περισσότερα από 5000 ιστολόγια, με 95000 μοναδικούς επισκέπτες ανά μήνα).

Συνδυάζοντας τις ανωτέρω πληροφορίες, εύλογα μπορεί να υποθέσει κανείς ότι η διείσδυση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση είναι εκτεταμένη, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη και το πλήθος των εργασιών που

απαντώνται σε συνέδρια εθνικής εμβέλειας την τελευταία πενταετία. Το συμπέρασμα αυτό μπορεί να επεκταθεί σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, ακόμα και στην Πρωτοβάθμια, όπου η προσπάθεια για διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ έπεται χρονικά, υστερώντας κατά μια πενταετία περίπου. Προς τούτο συνδράμει και το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη ένα σημαντικό έργο, που αφορά στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, στη χρήση των ΤΠΕ.

Ο προβληματισμός που αναπτύσσεται στην παρούσα εργασία, αφορά στη διερεύνηση αυτής ακριβώς της υπόθεσης. Είναι πράγματι τόσο σημαντική η *διείσδυση των ΤΠΕ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*; Είναι επαρκώς εξοπλισμένα (υλικό, λογισμικό, υποστήριξη) τα Δημοτικά σχολεία και τα Νηπιαγωγεία, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες των εκπαιδευτικών; Τελικά, είναι σε θέση οι εκπαιδευτικοί να διδάξουν αξιοποιώντας τις ΤΠΕ; Μήπως το κάνουν ήδη;

4. Ερευνητική μεθοδολογία

Τα ανωτέρω ερωτήματα προέκυψαν μέσα από ανεπίσημες συζητήσεις με εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, κυρίως στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Επιπλέον, είναι τεκμηριωμένο βιβλιογραφικά ότι οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να εντάξουν τις ΤΠΕ στη σχολική καθημερινότητα (Vosniadou & Kollias, 2001). Για τη διερεύνησή τους, αποφασίστηκε η ακόλουθη μεθοδολογία: επιλέχθηκαν δύο περιφερειακοί νομοί της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας, με αρκετές αγροτικές και ημιαστικές περιοχές, οι νομοί Φλώρινας και Δράμας. Στην πρώτη φάση της έρευνας υπήρξε επικοινωνία με τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης των τριών νομών, αλλά πραγματοποιήθηκαν και αδόμητες συνεντεύξεις με 20 εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο νηπιαγωγείο ή στο δημοτικό, μέχρι την Τρίτη τάξη. Τα ερωτήματα που απευθύνονται στις Διευθύνσεις αποσκοπούν στην καταγραφή της πραγματικής κατάστασης, αναφορικά με τη διανομή λογισμικού και υποστηρικτικού υλικού στα σχολεία του νομού ευθύνης τους, αλλά και την αποτύπωση της επικρατούσας κατάστασης, αναφορικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση των ΤΠΕ.

Συγκεκριμένα ρωτήθηκε: α) *Πώς λειτουργεί/λειτουργεί σε πραγματικές συνθήκες ο μηχανισμός διανομής εκπαιδευτικού λογισμικού στα σχολεία;* β) *Υπάρχει επίσημη υποστηρικτική δομή για τους εκπαιδευτικούς, αναφορικά με τη χρήση των ΤΠΕ;* γ) *Ποιο είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών του νομού που έχουν επιμορφωθεί στη χρήση των ΤΠΕ;* δ) *Έχει διανεμηθεί υποστηρικτικό διδακτικό υλικό πέρα από τα ίδια τα λογισμικά (για παράδειγμα: προτεινόμενες δραστηριότητες, φύλλα εργασίας, τετράδιο δασκάλου ή μαθητή);* ε) *Τι εξοπλισμός υπάρχει στα σχολεία (ηλεκτρονικοί υπολογιστές και σύνδεση με το διαδίκτυο);*

Οι αδόμητες συνεντεύξεις περιείχαν ερωτήσεις, όπως: α) *Έχεις χρησιμοποιήσει ΤΠΕ στην τάξη;* β) *Το σχολείο σου διαθέτει ηλεκτρονικούς υπολογιστές;* γ) *Το σχολείο σου διαθέτει εκπαιδευτικά λογισμικά για την ύλη που διδάσκεις;* δ) *Έχεις χρησιμοποιήσει το ΠΣΔ για να προμηθευτείς λογισμικό από την Εκπαιδευτική Πύλη του ΥΠΕΠΘ;* ε) *Έχεις αναζητήσει ιδέες για διδακτικές δραστηριότητες για τα υπάρχοντα λογισμικά ή για κάποια άλλα;* Ο στόχος των συνεντεύξεων ήταν, μέσω της καταγραφής της επικρατούσας γενικής αίσθησης, να αποτελέσουν τον οδηγό σχεδιασμού ενός ερωτηματολογίου που θα διανεμηθεί στην πλειοψηφία των σχολείων των ανωτέρω νομών, στη δεύτερη φάση της έρευνας.

Τα ερωτηματολόγια περιλαμβάνουν ερωτήσεις που κατανέμονται σε 3 βασικούς άξονες και βρίσκονται στη φάση του σχεδιασμού. Ο πρώτος άξονας στοχεύει στην καταγραφή των γνώσεων - δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ, αλλά και των τρόπων που αυτές κατακτήθηκαν. Οι πληροφορίες που ζητούνται περιλαμβάνουν: α) *την έκταση της προσωπικής τους ενασχόλησης με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές,* β) *τη συμμετοχή τους σε προγράμματα επιμόρφωσης ή κατάρτισης,* γ) *εξειδικευμένες γνώσεις που έχουν (ποια λογισμικά γνωρίζουν, πως τα αξιοποιούν, πώς ενημερώνονται για τα νέα λογισμικά, τι γνώσεις έχουν πάνω στην εκπαιδευτική αξιοποίηση των ΤΠΕ, κλπ).*

Ο δεύτερος άξονας ερωτήσεων στοχεύει να καταγράψει την υπάρχουσα κατάσταση στα σχολεία, σε θέματα υλικοτεχνικής υποδομής. Στοιχεία που έχουν ενδιαφέρον είναι *το πλήθος και η τεχνολογία των υφιστάμενων εργαστηρίων* (ή υπολογιστών σε μη οργανωμένη, εργαστηριακή διάταξη), *τα λογισμικά που διαθέτει το σχολείο,* καθώς και ο τρόπος απόκτησης αυτών, το πρόσθετο υποστηρικτικό υλικό (εγχειρίδια χρήσης, τετράδια δασκάλου, πρότυπες διδασκαλίες, κλπ) και η *διασύνδεση στο διαδίκτυο.*

Ο τρίτος άξονας εστιάζει στην εκπαιδευτική αξιοποίηση των ΤΠΕ, για τις ηλικιακές ομάδες, τις οποίες μελετά η έρευνα, με ερωτήματα όπως: α) *Χρησιμοποιείτε ΤΠΕ στην τάξη;*, β) *Γιατί ναι* (διευκολύνεται η διδασκαλία, έχει ενδιαφέρον, κλπ) *ή γιατί όχι* (έλλειψες γνώσεις, έλλειψη κινήτρου, φόβος, έλλειψη υποστήριξης, παίζει κάποιο ρόλο η ηλικία, “εμποδίζουν” οι προσταγές του ΥΠΕΠΘ, θεωρούν ότι είναι χάσιμο χρόνου, κλπ);, γ) *Ποια είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζετε* (υποστήριξη, ενημέρωση, κλπ);, δ) *Γνωρίζετε που και πως πρέπει να απευθυνθείτε για να ζητήσετε υποστήριξη;*, ε) *Είστε σε θέση να αντλήσετε υλικό (λογισμικό, ιδέες και σχέδια μαθήματος) μόνοι σας* (από το διαδίκτυο ή άλλες πηγές); Ο στόχος αυτής της κατηγορίας ερωτημάτων είναι να καταγραφεί η γενική στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στη χρήση των ΤΠΕ, καθώς και τα προβλήματα που πιθανώς αντιμετωπίζουν. Μπορεί οι κεντρικές δράσεις να αποσκοπούν στον εξοπλισμό των σχολείων και στον “εφοδιασμό” τους με λογισμικό και γνώσεις, αλλά τελικά τα σχέδια εφαρμόζονται στην πράξη; Αν δεν εφαρμόζονται, ποια προβλήματα εμφανίζονται και πόσο αποτρεπτικά είναι για τους εκπαιδευτικούς; Τελικά, υπάρχουν (κι αν ναι σε τι ποσοστό) εκπαιδευτικοί που θεωρούν ότι πρέπει και μπορούν να αξιοποιήσουν τις ΤΠΕ για να εμπλουτίσουν το διδακτικό τους οπλοστάσιο, αλλά αποφεύγουν να το κάνουν λόγω των προβλημάτων αυτών;

Ο τέταρτος και τελευταίος άξονας ερωτημάτων εστιάζει στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Στόχος είναι να καταγραφεί το ποσοστό αυτών που συμμετείχαν στα προγράμματα επιμόρφωσης, αλλά και να μελετηθεί ο συσχετισμός των γνώσεων που αποκόμισαν με την πρακτική εφαρμογή τους στη σχολική πράξη. *Διδάχθηκαν τη χρήση εκπαιδευτικών λογισμικών κι αν ναι, ποιων; Έγιναν επιδείξεις λογισμικών που αφορούν την ειδικότητά τους και περιλαμβάνονται στη λίστα αυτών που έχουν την έγκριση του ΥΠΕΠΘ και του ΠΙ;* Αυτή η κατηγορία ερωτημάτων αποσκοπεί στη βαθύτερη μελέτη των λόγων για τους οποίους ενδεχομένως η εισχώρηση των ΤΠΕ σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες να είναι πολύ μικρή. Πρόσθετος στόχος είναι η αποτύπωση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και των ανησυχιών που τους διακατέχουν. Τέλος, επιχειρείται η καταγραφή των απόψεών τους για τις δομές εκείνες που θεωρούν ότι μπορούν να τους διευκολύνουν όταν επιχειρήσουν να εντάξουν τις ΤΠΕ στη διδακτική τους καθημερινότητα. *Τι είδους υποστήριξη θέλουν, με ποιους μηχανισμούς παροχής, σε ποια επίπεδα χρήσης;*

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν στην πρώτη φάση της έρευνας.

5. Συζήτηση

Ο αρχικός προβληματισμός που οδήγησε στο σχεδιασμό της έρευνας, περιγράφεται από το πολύ απλά διατυπωμένο ερώτημα: “*τελικά, μετά από αρκετά χρόνια συζητήσεων για τη σχέση ΤΠΕ και εκπαίδευσης, οι δάσκαλοι και οι νηπιαγωγοί κάνουν χρήση των τεχνολογιών αυτών; Αν ναι σε ποια έκταση κι αν όχι, γιατί;*”. Το έναυσμα για το ερώτημα αυτό δόθηκε από αδόμητες συνεντεύξεις που έγιναν με εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, κατά τη διάρκεια μαθημάτων που διενεργήθηκαν στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών, του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Η γενική αίσθηση είναι ότι οι εκπαιδευτικοί γενικότερα και αυτοί που υπηρετούν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ειδικότερα, δε χρησιμοποιούν καθόλου τις ΤΠΕ στην τάξη, για διάφορους λόγους, όπως: α) δε γνωρίζουν αν υπάρχουν λογισμικά που να αφορούν την ύλη που διδάσκουν, β) δε γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιήσουν τα λογισμικά που υπάρχουν στο σχολείο τους, γ) αρκετοί δε γνωρίζουν ότι υπάρχουν λογισμικά που διατέθηκαν από το ΥΠΕΠΘ ή/και το ΠΙ, δ) δεν είναι σε θέση μόνοι τους να αναπτύξουν διδακτικές δραστηριότητες ή εκπαιδευτικό υλικό με χρήση των ΤΠΕ, ε) δεν έχουν επαρκή τεχνολογικό εξοπλισμό στο σχολείο τους για να πραγματοποιήσουν διδασκαλίες.

Μελετώντας την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του Παρατηρητηρίου για την ΚτΠ (Π-ΚτΠ, 2009) και συνδυάζοντας τις μετρήσεις που παρουσιάζει με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις, προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Συγκεκριμένα, η έρευνα αναφέρει ότι ο μέσος όρος μαθητών ανά υπολογιστή, συνδεδεμένου με το ΠΣΔ, είναι 22, για τα δημοτικά σχολεία. Αν και τα νηπιαγωγεία δεν προσμετρήθηκαν στην έρευνα, εντούτοις αναφέρεται ότι περίπου το 78% αυτών είναι συνδεδεμένα στο ΠΣΔ, με τον αριθμό των διαθέσιμων ηλεκτρονικών υπολογιστών να είναι σημαντικά μικρότερος από ότι στα δημοτικά. Η πληροφορία αυτή συνάδει με τις καταγεγραμμένες απόψεις των εκπαιδευτικών. Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι ένα σχολείο ανήκει στο μέσο όρο, άρα διαθέτει έναν υπολογιστή ανά 22 μαθητές, αυτό συνήθως

μεταφράζεται σε ένα εργαστήριο με 10-12 υπολογιστές, του οποίου η χρήση πρέπει να κατανοηθεί στις 6 τάξεις, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη τις περιπτώσεις σχολείων που έχουν περισσότερα του ενός τμήματα ανά τάξη ή διπλές βάρδιες. Φυσικά υπό τέτοιες συνθήκες, η τακτική χρήση των ΤΠΕ, στα πλαίσια των μαθημάτων, ειδικότερα για τις μικρές τάξεις, είναι πλήρως ανέφικτη.

Άλλωστε, η ίδια έρευνα αναφέρει ότι η κοινή χρήση των υπολογιστών από μαθητές και καθηγητές, κάτι που προφανώς συμβαίνει κατά τη διάρκεια διδασκαλιών, φτάνει στο 12% (πιθανόν του συνολικού χρόνου χρήσης των υπολογιστών, αφού δεν αναφέρεται η μονάδα σύγκρισης, με βάση την οποία προκύπτουν οι ποσοστιαίες μονάδες). Αυτή είναι μια από τις ελάχιστες περιπτώσεις, όπου μπορούν να βρουν εφαρμογή σύγχρονες προσεγγίσεις, που στηρίζονται στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία. Το παράδοξο είναι ότι το ποσοστό χρήσης των υπολογιστών για “εκπαιδευτικούς σκοπούς” ανέρχεται σε 87%, όταν πλέον του προαναφερθέντος 12%, το ποσοστό χρήσης μόνο από τους εκπαιδευτικούς είναι 57% ($12+57=69\%$ - δεν αναφέρεται ποσοστό για τη χρήση υπολογιστών από τους μαθητές μόνο). Πώς ορίζεται άραγε η χρήση για εκπαιδευτικούς σκοπούς στην περίπτωση αυτή; Πιθανόν να αναφέρεται στην αναζήτηση εποπτικού υλικού ή έτοιμων διαγωνισμάτων (Σαλονικίδης, 2009), κρατώντας την επιφύλαξη ότι αυτό ίσως συμβαίνει σε περιορισμένη έκταση και μόνο για τις μεγαλύτερες τάξεις. Φαίνεται λοιπόν ότι η υλικοτεχνική υποδομή αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για την εκπαιδευτική αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Επιπλέον, η εμπειρία που προκύπτει από τη συνεργασία με εν ενεργεία εκπαιδευτικούς, στα πλαίσια Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών, δείχνει ότι έχουν τη διάθεση να αξιοποιήσουν τις ΤΠΕ, αλλά και πολύ ενδιαφέρουσες ιδέες (Μπράτιτσης, 2009). Το ίδιο παρατηρείται, ανατρέχοντας στα συνέδρια εθνικής εμβέλειας των τελευταίων ετών. Το βασικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι ότι δε γνωρίζουν την ύπαρξη ή/και τους τρόπους απόκτησης εκπαιδευτικών λογισμικών, ορισμένα από τα οποία θα έπρεπε να τα έχουν λάβει ταχυσδρομικά τα σχολεία τους ή να τα ανακτήσουν από την Εκπαιδευτική Πύλη του ΥΠΕΠΘ. Επιπλέον, δε γνωρίζουν πώς να σχεδιάσουν, αυτόνομα, διδακτικές δραστηριότητες, στηριζόμενοι σε υφιστάμενες ή νέες, δικές τους ιδέες (Μπράτιτσης, 2009).

Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές απευθύνθηκαν 5 θεμελιώδη ερωτήματα σε δύο Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο ερώτημα “*Πώς λειτουργεί σε πραγματικές συνθήκες ο μηχανισμός διανομής εκπαιδευτικού λογισμικού στα σχολεία;*”, οι απαντήσεις δημιουργούν προβληματισμό. Συγκεκριμένα, σε όλες τις περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι όποτε πληροφορούνται επίσημα από το ΥΠΕΠΘ την ύπαρξη νέων λογισμικών στην Εκπαιδευτική Πύλη, κοινοποιούν την εγκύκλιο στα σχολεία της ευθύνης τους. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του 2008 διανεμήθηκαν μέσω υπηρεσιών ταχυμεταφοράς πακέτα που περιείχαν αντίγραφα εκπαιδευτικών λογισμικών σε οπτικούς δίσκους (CD) και πρόσθετο υποστηρικτικό υλικό. Το αξιοσημείωτο είναι ότι στον ένα νομό, τα πακέτα αυτά δεν έφτασαν ποτέ στα σχολεία – παραλήπτες. Αντίθετα, βρέθηκαν τυχαία, εγκαταλειμμένα σε αγρότοπο, μετά την πάροδο ενός περίπου μηνός από την αναμενόμενη ημερομηνία παράδοσης. Τα λογισμικά δεν παραδόθηκαν ποτέ, ούτε μετά από αυτό το ατυχές συμβάν. Το παράδοξο είναι ότι σε τέτοιου τύπου αποστολές, είθισται να περιλαμβάνονται στο πακέτο έγγραφα που αποτελούν το πρωτόκολλο παραλαβής προϊόντων, τα οποία πρέπει να επιστραφούν υπογεγραμμένα στις αρμόδιες υπηρεσίες (ΥΠΕΠΘ, 2007). Περισσότερο από ένα χρόνο μετά την αρχική αποστολή, τον Ιανουάριο του 2010, δεν έχει γίνει καμία περαιτέρω ενέργεια.

Το δεύτερο ερώτημα αφορούσε την “*ύπαρξη επίσημης υποστηρικτικής δομής αναφορικά με τη χρήση των ΤΠΕ*”. Σε όλες τις περιπτώσεις υπεδείχθη ο ΠΛΗΝΕΤ του νομού ως αρμόδιος για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών. Αναγνωρίζοντας ότι είναι ακόμα σε εξέλιξη η διαδικασία της επιμόρφωσης Β' επιπέδου, που σίγουρα θα συμβάλλει σημαντικά στην αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού, εντούτοις οι συνεντεύξεις αναδεικνύουν την εξής πραγματικότητα: οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί απευθύνονται πρώτα στον καθηγητή πληροφορικής του σχολείου. Βέβαια αυτό δεν ισχύει για τα δημοτικά σχολεία, όπου τελικά φαίνεται να μην απευθύνονται σε κανένα και άρα να διαιώνίζεται το πρόβλημα της ελλιπούς υποστήριξης και ενημέρωσης. Ακόμα όμως και στην περίπτωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι καθηγητές πληροφορικής δηλώνουν αδυναμία να ανταπεξέλθουν στο φόρτο που συνεπάγεται η εξοικείωση με όλα τα διαθέσιμα εκπαιδευτικά λογισμικά, αλλά κυρίως η γνώση των μεθόδων αξιοποίησης αυτών, για κάθε δυνατή ειδικότητα. Το ζήτημα αυτό αναδεικνύει την ανάγκη ύπαρξης ενός σταθερού, αυτοτροφοδοτούμενου

υποστηρικτικού μηχανισμού, που ενδεχομένως να αξιοποιεί τη δυναμική μιας Κοινότητας Πρακτικής, στηριζόμενου στην αλληλοϋποστήριξη εκπαιδευτικών, ενώ μπορεί παράλληλα να λειτουργήσει σαν βιβλιοθήκη εκπαιδευτικών ιδεών (Μπράτισης, 2009)

Στο ερώτημα “Ποιο είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών του νομού που έχουν επιμορφωθεί στη χρήση των ΤΠΕ;”, διαπιστώθηκε αδυναμία των Διευθύνσεων να απαντήσουν, δηλώνοντας αναρμοδιότητα και παραπέμποντας στο ΥΠΕΠΘ ή την ΚτΠ. Στον ένα νομό δε, δηλώθηκε ότι “*τόρα μας ζητήθηκε να συγκεντρώσουμε τέτοια πληροφορία και θα το κάνουμε στο άμεσο μέλλον*”. Με λίγα λόγια, υπάρχει κεντρικά μια συνολική εικόνα για το πλήθος των εκπαιδευτικών που έχουν επιμορφωθεί, αλλά όχι ανά νομό (επιπλέον, υπάρχουν αρκετές υπηρεσιακές μετακινήσεις κάθε χρονιά). Αναφορικά με το αν “*έχει διανεμηθεί υποστηρικτικό διδακτικό υλικό πέρα από τα ίδια τα λογισμικά*”, οι απαντήσεις ήταν αρνητικές. Είτε δε γνώριζε κανείς να απαντήσει είτε ειπώθηκε χαρακτηριστικά “*ότι έστειλε το Υπουργείο*”. Παρομοίως, στο τελευταίο ερώτημα, “*Τι εξοπλισμός υπάρχει στα σχολεία*”, οι Διευθύνσεις δήλωσαν αναρμόδιες και υπέδειξαν τους ΠΛΗΝΕΤ ως πιθανούς αρμόδιους για να δώσουν τέτοιες πληροφορίες.

Από τα ανωτέρω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η πραγματικότητα μάλλον επιβεβαιώνει τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, αλλά και τη γενική αίσθηση που επικρατεί στην εκπαιδευτική κοινότητα, σε ανεπίσημες συζητήσεις: “*πρακτικά, κανένας δε χρησιμοποιεί στις ΤΠΕ*”. Ταυτόχρονα, εγείρονται τα ερωτήματα που συνοψίζονται στους άξονες του προαναφερθέντος ερωτηματολογίου που προαναφέρθηκαν και στοχεύουν στη βαθύτερη διερεύνηση των προβλημάτων που υπάρχουν, αλλά και κάποια πρόσθετα. Για παράδειγμα, πόσο κοντά στην πραγματικότητα βρίσκεται η έκθεση του Παρατηρητηρίου ΚτΠ, όταν αναφέρει ότι υπάρχουν περίπου 5000 ιστολόγια εκπαιδευτικών με περισσότερους από 95000 μοναδικούς επισκέπτες ανά μήνα; Πόσα απ’ αυτά είναι ενεργά, πώς ορίζεται ο μοναδικός επισκέπτης και πώς διαχωρίζεται, αν διαχωρίζεται, από τον επισκέπτη που επιστρέφει αρκετές φορές στο ίδιο ιστολόγιο; Στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι ο μέσος χρόνος παραμονής του επισκέπτη σε ένα ιστολόγιο είναι περίπου 5 λεπτά. Ο χρόνος αυτός σαφώς δε χαρακτηρίζει τον επισκέπτη που μελετά το περιεχόμενο του ιστολογίου για να σχολιάσει και να ανταλλάξει ιδέες ή απόψεις, αλλά τον περαστικό επισκέπτη που απλά διατρέχει το ιστολόγιο.

Αξιωματικώς είναι και το γεγονός ότι αρχικά επιλέχθηκε και τρίτος νομός (από την Κεντρική Ελλάδα) για τη διεξαγωγή της έρευνας, αλλά μέχρι το τέλος Ιανουαρίου, ένα περίπου μήνα μετά την κατάθεση επίσημου αιτήματος, κανείς δεν απάντησε στις πέντε προαναφερθείσες ερωτήσεις. Συνεπώς, τα θέματα που πρέπει να διερευνηθούν σε βάθος είναι αρκετά και σημαντικά, για να διαπιστωθούν τα προβλήματα που εμφανίζονται όταν γίνεται προσπάθεια εφαρμογής των σχεδιαζόμενων, κεντρικών δράσεων, από θεσμικούς φορείς. Σε αυτό αποσκοπεί η επόμενη φάση της έρευνας.

Βιβλιογραφία

- ΚτΠ (2009). *Γραφείο για την Κοινωνία της Πληροφορίας – Εκπαιδευτικό Υλικό*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση (τελευταία προσπέλαση 15/01/2010) http://www.ypepth.gr/ktp/ktp_edu.htm
- Μπράτισης, Θ. (2009). Αναζητώντας εκπαιδευτικό λογισμικό και δραστηριότητες. EdusoftWiki: μια πρόταση για συνεργασία. *1^ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο, “Ένταση και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία”*, Βόλος, 24-26 Απριλίου 2009.
- Π-ΚτΠ (2009). *Έκθεση αναφοράς αποτελεσμάτων έρευνας χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στα Σχολεία*. Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας. Διαθέσιμο στη διεύθυνση (τελευταία προσπέλαση 15/01/2010) <http://www.observatory.gr/page/default.asp?la=1&id=2101&pk=428&return=183>
- Σαλονικίδης, Ι. (2009). *Η χρήση των ΤΠΕ στη Ελλάδα – Έκθεση Σεπτεμβρίου 2009*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση (τελευταία προσπέλαση 15/01/2010) <http://salnk.eduportal.gr/?p=398>
- ΥΠΕΠΘ (2007). *Διανομή έξι εκπαιδευτικών λογισμικών στα δημόσια δημοτικά σχολεία της χώρας*. Α.Π. 95325/Γ7 – 4/9/2007
- Vosniadou, S. & Kollias, V. (2001). Information and communication technology and the problem of a teacher training: Myths, dreams, and the harsh reality. *Themes in Education*, 4(2), 341-366.